

Veleum

V.

Leonardo da Vinci.

Ko je zapustil Rim, se je odpravil na popotovanje po Italiji. Vozil se je brez pravega cilja iz kraja v kraj, opazoval ljudi in naravo, ter pridno risal.

Nekega dne se je peljal z več drugimi potniki po samotni poti proti Avezzu. Mračilo se je, bližala se je nevihta in prve kaplje so že udarjale na okna kočije.

»Slabo vreme za popotnike, toda kot nalašč za roparje, ki radi preže ob teh cestah,« se je oglasil starec, ki je doslej molče sedel v kotu kočije, zavrit v svoj plašč.

»Ne verjamem,« je odgovoril Leonardo, »da bi roparji napadali révne popotnike kakor smo mi, saj je v bližini dosti gradov in bogatih kmetij.«

»Upajmo, da imate prav,« je odvrnil starec. Toda ni še izgovoril zadnje besede, ko je že truma bradatih in do zob oboroženih mož obkolila kočijo.

»Stoj!« je zaklical eden izmed njih, vozniku in mu nastavil samokres na prsi.

Razbojniki so odprli vrata in njihov poglavar je vljudno dejal:

»Gospo in gospodje, izstopite, prosim, in si izpraznite žepé. Zelo nam je žal, da smo dohiteli ravno vaš voz, toda kaj hočete, tudi taki siromaki, kakor smo mi, morajo živeti. Če se ne boste upirali, ste lahko prepričani, da ne bomo storili nikomur nič žalega.«

Popotniki so ubogali in roparji so jih hitro olajšali za njihov denar in dragocenosti. Leonardo je bil ob ves svoj denar, ki ga je zaslužil v Rimu. Ker sedaj ni imel s čim plačati vožnje, je nadaljeval svojo pot peš in kmalu opazil majhen samostan, kjer je nameraval prositi za prenočišče.

Pozvonil je in brat vratar ga je vprašal, kaj želi. Leonardo mu je razložil, kaj se mu je pripetilo in ga poprosil, naj ga prenočijo.

»Vstopite,« ga je povabil menih, »mi vsakemu radi pomagamo.«

Prijazni menihi so mu postregli z večerjo in mu pokazali sobico, ki so mu jo določili za prenočišče. Drugi dan se je vreme še poslabšalo in Leonardo ni mogel niti misliti na odhod. Najprej ni vedel, kako naj izrabi svoj čas, potem pa se je spomnil na čopiče in barve, ki so bile za razbojnike brez vrednosti in so mu jih zato pustili v miru. Njegova sobica je imela lepe, bele stene, ki so bile kot nalašč za poslikanje. Sklenil je, da bo naslikal beg sv. Družine v Egipt, in se je dela takoj lotil. Svetloba je bila dobra in je delo hitro in zadovoljivo napredovalo.

»Tako bom plačal,« si je dejal, »dobrim redovnikom svoj dolg in upam, da bodo zadovoljni.«

Naslednje jutro, ko je bila slika že skoraj dovršena, je prišel brat vratar obiskat Leonarda. Presenečen je obstal pred čudovito sliko, potem pa poklical predstojnika in ostale menihe.

»Pridite gledat,« je klical, »kako lepo sliko je naredil naš gost na steno v svoji celici!«

Menihi so prihiteli in glasno občudovali Leonardov umotvor. Predstojnik, ki je bil sam spreten slikar, je od občudovanja obstal nem pred sliko, potem pa je ganjen objel umetnika.

»Samo velik duh,« je zaklical, »lahko ustvari takšno delo! Vi ste Leonardo da Vinci, slava in ponos Florence! Poznam vaš način slikanja, to nežno prelivanje svetlobe v senco, ki je za vas tako značilno!«

»Da, častiti oče, res sem Leonardo da Vinci. Vi ste me ljubeznivo sprejeli v svoj samostan, in če vam ta slika ugaja, jo ohranite, prosim, kot znak moje hvaležnosti za vašo gostoljubnost.«

»Skrbno jo bomo čuvali,« je odgovoril predstojnik, »kajti ta slika bo postala čast in slava našega samostana.«

Kakor mnogo drugih je tudi to delo izginilo in je res škoda, da ne moremo spoznati vseh mojstrov, ki jih je veliki florentinski slikar razsejal po svoji domovini.

VI.

Francoski kralj Franc I. je že dalj časa vabil Leonarda na svoj dvor. Poslal je k njemu posebnega odposlanca, ki mu je povedal, da je kralj velik občudovalec njegove umetnosti in da mu da, če pride v Francijo, na razpolago lep grad, kjer bo lahko nemoteno delal.

Leonardo se je odločil in odšel v Francijo. Kralj je bil njegovega prihoda zelo vesel in mu je takoj prepustil grad Elos-Lucé ter mu določil sedem sto srebrnikov plače. Tu je prebival Leonardo do svoje smrti in se bavil s slikarstvom, fiziko in matematiko.

Umrl je leta 1519. Ko je začutil svoj konec, je prosil za duhovnika, ki je prišel k njemu skupno s kraljem.

»Ali zelo trpite?« ga je vprašal Franc I.

»Da, Veličanstvo, trpim, toda to je kazen za prestopke, ki sem jih zagrešil proti Bogu in ljudem. Nisem storil svoje dolžnosti tako, kot bi bil to moral.«

Med govorjenjem ga je pograbil silen napad bolezni; kralj mu je podprl glavo in slavní slikar je izdihnil v njegovih rokah, star sedem in šestdeset let.

Rekli smo, da je bil Leonardo vsestransko nadarjen. Bil je eden najslavnejših italijanskih slikarjev in znamenit učenjak. V vseh panogah znanosti, arhitekturi, fiziki, kemiji in drugod je pokazal izredno spretnost.

Lepega dne se je v Florenci zbrala na bregu reke Arno velika množica ljudi.

»Ali je mogoče,« so se spraševali, »da bi človek naredil ptiče, ki bi bili kot živi in letali po zraku?«

»To je res neverjetno,« so odgovarjali drugi, »toda naš veliki Leonardo da Vinci to trdi in vsi vemo, kako spreten je v vseh stvareh.«

»Že, že, toda samo Bog lahko vdihne mrtvim rečem življenje.«

»Učenjak ne trdi, da je ta stvar živa. In zna samo tako spretno posnemati naravo, da dá lahko mrtvim stvarjem videz življenja.«

»Tega ne moremo verjeti.«

»Tako bomo videli, Leonardo da Vinci že prihaja.«

Z Leonardom je prišlo več pomočnikov, ki so nosili dolg zaboj, ki ga je slikar previdno odprl. Iz njega je vzel umetnega ptiča, ki je imel peruti

pripravljene za let. Vrgel ga je v zrak in ptič se je takoj dvignil v veliko višino. Kmalu so mu sledili še drugi in krožili nad ostrmelimi gledalci.

»Čarovnik je,« so si prišepetavali.

»To so prave ptice,« je razlagal zopet drugi. »Mojster jih je znal tako uspraviti, da jih zbudi kadar hoče.«

V resnici so bile te ptice zgrajene nekako tako kot današnji zrakoplovi. Leonardo je iznašel neke vrste plin, ki je bil lažji od zraka in je z njim napolnil te svoje igračke. Izdelal jih je tako natančno in spretno, da so bile kot žive. Če bi bil imel Leonardo takrat na razpolago dober motor, bi letalstvo začelo svojo zmagovito pot že nekaj stoletij poprej kot jo je.

»Ako bi imel človek,« je večkrat dejal, »tako moč kot ptice, ne bi bila nobena težava zgraditi stroj, s katerim bi se lahko vozili po zraku.«

Leonardo je opazil in spoznal tudi moč pare in to tri sto let pred Jamesom Wattom!

Bilo je še v Milanu, ko je vojvodi Ludoviku povedal, da je izumil stroj, s katerim bi se dale izstreljevati brez uporabe smodnika težke krogle v sovražne vrste. Na prinčeva radovedna vprašanja, kakšen je ta svojevrsten top, mu je Leonardo razložil, da spusti s posebno napravo skozi razbeljeno bakreno cev vodo, ki se hipoma spremeni v paro in vrže izstrelek z veliko silo proti cilju. Pozneje je naredil s to pripravo tudi nekaj poskusov in krogla je vedno zletela med silnim pokom na določeni cilj.

Če bi se bil Leonardo pečal samo s slikarstvom, je zelo verjetno, da bi bil presegal Michelangela in Rafaela. Ni dobro, če se človek bavi s tolikimi stvarmi obenem, kajti s tem tvega, da ga tekmeči prehitijo in da sam ostane v drugi vrsti.

J. Kmet

Albinčkovi pirhi

Ilustriral O. Gaspari.

Sonce se je smejalo in s toplimi žarki poljubljalo zemljo. Trobentice so že pozlatile bregove in pod leščevjem je zazvonilo: cin, cin.

In s pomladjo je prišla velika noč. Albin jo je komaj čakal. Mislil si je: »Pirhe bomo sekali, da se bodo Gatrce tresle!« Zastrmel je v hrib. Na vrhu so štrlele razvaline nekdanjega gradu. Med zidovi je trata, kamor hodijo otroci bližnjih in daljnih vasi na velikonočne praznike pirhe sekat. »O, takrat pa takrat...« Kar sama roka je pobrala kamenček, pomerila in vrgla v drevo. Sijajno zadel.

Nosil je iz kleti krompir in repo in se vadal v sekanju. Najprej od blizu, potlej na dva, tri in štiri korake. Štirikrat je vrgel, trikrat zadel. Šestkrat je zamahnil, vsak pot zadel. Zavriskal bi od veselja, a kaj, ko bo mati precej rekla: »Poreden si, Albinček,« in bi mu požugala s prstom.

Stežka so se pomikali dnevi. Albinček kar ni mogel strpeti. Vsako jutro je najprej skočil h koledarčku, ki mu ga je teta prinesla iz mesta. Trgal je listke za tri ali še več dni naprej. Oh, da bi vendar že prišli tisti dve zaporedni rdeči številki! Pa ne in ne.

S sosedovim Tinčkom sta se razgovarjala samo o pirhih in se vadila, neprestano vadila. Albinček je čutil srečo, katera mu je tako počasi prihajala naproti. A uiti mu ne more.

»To me bodo gledali, ko bom vsak pot zadel! Dobil bom pirhov in še denarja bom prinesel!« Potapljal se je v sanje, še ponoči je prešerno hodil po Gatrcah in pirhi so mu kar leteli v žepe...